

Om moralisk oenighet mellan epistemiska likar

1. INTRODUKTION

Folk tenderar att vara oeniga om det mesta. Oenighet angående vad som är rätt eller fel verkar vara en särskilt vanligt förekommande typ av oenighet. Att göra reda för detta fenomen är därför viktigt för metaetiska teorier. Skeptiska argument baserade på moralisk oenighet har använts i syfte att visa att det inte finns några objektiva moraliska fakta.¹ John L. Mackie (1977) argumenterade till exempel för att moralisk oenighet bättre låter sig förklaras genom människors olika seder och bruk än av en bakomliggande moralisk verklighet. Det har dock visat sig svårt att hitta någon rak väg ifrån moralisk oenighet till moralisk antirealism.² En anledning till detta är att förekomsten av moralisk oenighet är förenlig med att det finns objektiva moraliska fakta. Man skulle dessutom kunna tänka sig att större enighet i moralfrågor skulle vara möjlig under mer ideala omständigheter, dvs. om vi var fria från fördomar och andra kognitiva tillkortakommanden.³

På senare tid har en speciell typ av oenighet blivit särskilt uppmärksam: oenighet mellan så kallade *epistemiska likar*.⁴ Två agenter anses vara epistemiska likar om det är lika troligt att de har rätt i en viss fråga. En vanlig uppfattning i den pågående debatten har varit att man i sådana situationer av epistemisk likvärdighet, åtminstone tillsvidare, bör suspendera omdömet i den aktuella frågan. Den pågående diskussionen har framför-

¹En bra sammanställning av olika skeptiska argument baserade på moralisk oenighet kan man finna i Enoch (2009). Se även Tersman (2006) för en mer ingående studie av några sådana argument.

²Observera dock att även moraliska antirealisterna får problem med att förklara moralisk oenighet. Det är t.ex. inte helt lätt för moraliska relativister att förklara våra oenighetsintuitioner då det utifrån deras position är fullt möjligt för respektive sida att ha rätt utifrån sitt egna perspektiv.

³Brink (1989, kap. 7.4) försvarar en sådan position.

⁴Min översättning av engelskans "epistemic peers". Uttrycket myntades av Gutting (1982). Se Matheson (2015) för en bra introduktion till diskussionen av den epistemiska betydelsen av oenighet.

allt förts på ett mer generellt kunskapsteoretiskt plan men problemet har även börjat uppmärksammas inom moralfilosofin.⁵ I denna artikel avser jag visa hur oenighet mellan epistemiska likar kan användas i en ny typ av skeptiskt argument inom moralfilosofin. Argumentet gör gällande att de flesta av våra moraliska trosföreställningar är oberättigade. Jag kommer i slutändan att försvara denna uppfattning men samtidigt föreslå att denna omständighet inte behöver utesluta moralisk kunskap.

I avsnitt 2 introducerar jag kortfattat problematiken som föreligger i de berörda fallen av oenighet. I avsnitt 3 presenterar jag och packar upp det skeptiska argumentet samt förklarar hur det skiljer sig från andra argument baserade på moralisk oenighet. I avsnitt 4 diskuterar och avfärdar jag en invändning mot det skeptiska argumentet som gör gällande att omfattningen av moralisk oenighet mellan epistemiska likar är överdriven. Avslutningsvis, i avsnitt 5, skissar jag ett alternativt sätt att uppfatta det skeptiska problemet.

2. OENIGHET MELLAN EPISTEMISKA LIKAR

Uttrycket ”epistemiska likar” användes till en början för att markera att parterna i fråga är jämbördiga ur ett kognitivt perspektiv, dvs. att de är likar i termer av epistemiska dygder som rationalitet, intelligens, ärlighet, noggrannhet osv. Med tiden har det även förutsatts att epistemiska likar är så kallade *evidentiella tvillingar*, dvs. att de har tillgång till samma mängd av information i relation till frågan. Att det råder symmetri i termer av bakgrundsinformation är en förutsättning för att det skall bli ett intressant epistemiskt problem. I annat fall skulle oenigheten med lätthet kunna lösas genom att man uppmärksammar en relevant asymmetri i sammanhanget, t.ex. att du till skillnad från mig inte har tagit del av en viss studie som är avgörande i sammanhanget.

Ibland anses det även att epistemisk symmetri förutsätter att parterna skall vara lika *meriterade* gällande den aktuella frågan. Med andra ord att de tidigare har haft rätt i lika stor utsträckning i liknande frågor. Detta skulle i sin tur borga för att det är lika troligt att de har rätt i den aktuella frågan. Jag kommer dock längre fram att argumentera för att ett sådant villkor för epistemiska likar blir orimligt när det tillämpas på kontroversiella frågor gällande politik, moral, konst och religion osv. Tills vidare kan vi dock nöja oss med att konstatera att epistemiska likar åtminstone bör vara:

- (i) Jämbördiga i termer av epistemiska dygder.
- (ii) Lika välinformerade i relation till den aktuella frågeställningen.

⁵Se bl.a. McGrath (2008), Setiya (2012) och Vavova (2014).

Observera att detta inte behöver innebära att man måste vara likar i en *ideal* bemärkelse, dvs. att man är maximalt utrustade med epistemiska dygder eller att man är maximalt välinformerade gällande den aktuella frågan. Allt som behövs för att det relevanta problemet skall uppstå är att man befinner sig på *likvärdig* epistemisk nivå i relation till en viss specifik fråga. Med detta sagt är det också viktigt att tillägga att man inte heller brukar utgå ifrån fall där båda parterna är epistemiska likar i en negativ bemärkelse, t.ex. att man är lika miserabla bedömare av en viss fråga. Sådana fall hade ju inte varit av särskilt stort intresse att studera ur ett epistemologiskt perspektiv.

Låt os nu titta på ett typexempel på en oenighet mellan epistemiska likar:

Huvudräkning: Du går på restaurang med en vän. När notan sedan kommer så bestämmer ni er för att ge 20 procent dricks och dela på notan. Ni anser er vara lika goda på huvudräkning och försöker båda att räkna ut hur mycket ni skall betala var. Trots detta kommer ni fram till olika svar. Du är övertygad om att ni skall betala 420 kr var medan din vän är lika övertygad om att ni skall betala 430 kr var. Vad bör du göra?⁶

Frågan gäller inte så mycket vad det är troligt att du skulle göra. Vad som är intressantare i sammanhanget är vad som skulle vara en rationell respons i en sådan situation. Med andra ord i vilken utsträckning man bör revidera sin trosföreställning vid upptäckten av en sådan oenighet. Resultatet kan i sin tur stavas ut på olika sätt. Antingen använder man sig av breda penseldrag och skiljer enbart mellan (i) att tro att *p* är sann, (ii) att tro att *p* är falsk, och (iii) att suspendera omdömet om *p* är sann eller falsk. Alternativt kan man på ett mer finmaskigt sätt skilja mellan olika grader av styrka hos trosföreställningarna. Men då valet av modell inte kommer att spela någon avgörande roll i detta sammanhang så håller jag mig till den tidigare mer lätthanterliga modellen.

En rimlig respons i *Huvudräkning* verkar vara att suspendera omdömet i frågan. Då både din vän och du anser er vara lika goda bedömare i frågan så verkar ingenting tala för att en av er skulle ha mer rätt än den andre. Alternativet skulle vara att argumentera för att det trots allt finns skäl för endera eller båda parterna att stå på sig i frågan. Vi kan kalla den tidigare inställningen för den försonliga inställningen och den senare för den oförsonliga inställningen. Respektive position förekommer i olika tappningar beroende på hur man tänker sig att den relevanta principen

⁶Ett exempel av den här typen formulerades först av Christensen (2007) och har sedan varit flitigt förekommande i debatten.

för revidering av trosföreställningar bör stavas ut.⁷ De flesta i debatten tycks dock vara överens om att man i åtminstone i vissa fall bör suspendera omdömet i sådana situationer. Vad som är mera oklart är under vilka omständigheter och i vilken utsträckning det skulle kunna finnas skäl att inte suspendera omdömet.

En vattendelare i sammanhanget är huruvida vi i fall av oenighet med en epistemisk like är tillåtna att hänvisa till vårt egna resonemang eller inte. Förespråkare för den försonliga inställningen anser i regel att vi måste bilda oss en uppfattning oberoende av vårt egna resonemang i den aktuella frågan.⁸ En sådan princip skulle vara nödvändig för att undvika att vi på ett lättvindigt sätt avfärdar den andra partens åsikt på grund av att den inte stämmer överens med vår egen. Förespråkare av den oförsonliga inställningen accepterar dock inte en sådan princip. Man anser att det i vissa fall skulle bli märkligt om vi inte fick använda oss av vårt egna resonemang i frågan. Begrunda t.ex. följande alternativa version av *Huvudräkning*:

Extrem huvudräkning: Du går på restaurang med en vän. När notan sedan kommer så bestämmer ni er för att ge 20 % dricks och dela på notan. Ni anser er vara lika goda på huvudräkning och försöker båda att räkna ut hur mycket ni skall betala var. Trots detta kommer ni fram till olika svar. Du är övertygad om att ni skall betala 420 kr var medan din vän är lika övertygad om att ni skall betala 4300 kr var. Vad bör du göra?

Denna gång verkar det som om din väns förslag är orimligt. Du verkar ha skäl att stå på dig, särskilt om man förutsätter att 4300 kr kraftigt överskrider det totala beloppet på notan. Men enligt tidigare nämnda princip så måste man ändå ta ställning till situationen oberoende av hur man har resonerat i just detta fall. Extrema exempel på oenighet mellan epistemiska likar antyder därför att en sådan princip är för stark.

Vad som trots allt talar för den försonliga inställningen är att den verkar ge det intuitivt riktiga svaret på fall som *Huvudräkning*. Problemet är att den försonliga inställningen i förlängningen verkar leda till en orimlig form av skepticism. Om man följer denna linje fullt ut skulle man vara tvungen att suspendera omdömet i de flesta frågor gällande politik, moral, religion, konst osv. Det finns dock de som är beredda att acceptera denna slutsats. Jonathan Matheson (2015) har påpekat att den försonliga inställningen verkar fullt rimlig angående kontroversiella frågor då det

⁷En del förslag gör gällande att den rationella responsen i fall av oenighet mellan epistemiska likar är beroende av sammanhanget. Sådana förslag har framförts av bl.a. Lackey (2010) och Kelly (2010).

⁸Se t.ex. Christensen (2007, 2009) och Elga (2007).

saknas en konsensus bland experter att falla tillbaka på. De flesta fall av moralisk oenighet verkar inte heller falla under kategorin extrema oenigheter då det sällan är uppenbart vem som misstar sig när det gäller komplexa frågor om abort, dödshjälp, djur eller hållbar miljö. Dessa omständigheter tyder därför på att oenighet mellan epistemiska likar utgör ett särskilt allvarligt problem när det gäller moralfrågor.

3. DET SKEPTISKA ARGUMENTET

Moralisk oenighet mellan epistemiska likar ger upphov till följande typ av skeptiskt argument:

- (1) Om du är oenig med en epistemisk like gällande en moralisk fråga x , så bör du suspendera omdömet gällande x .
- (2) De flesta moraliska frågor är föremål för oenighet mellan epistemiska likar.
- (3) Vi bör därför suspendera omdömet i de flesta moraliska frågor.

Då argumentet i fråga är giltigt följer vad jag kommer att kalla *den skeptiska slutsatsen* givet att premisserna stämmer. Den första premissen ger uttryck för den försonliga inställningen i fall av moralisk oenighet. Som redan påpekats finns det intuitivt stöd för en sådan uppfattning, inte minst när det gäller moraliska frågor. Man kan förstås ifrågasätta den försonliga inställningen på andra grunder men för resonemangets skull kommer vi att ta den för given.⁹ Vad vi i stället kommer att göra är att diskutera huruvida det går att undergräva argumentets andra premisse. Om det nu skulle visa sig att moralisk oenighet mellan epistemiska likar i själva verket är ett ovanligt fenomen så skulle mycket av argumentets skeptiska udd gå förlorad. I nästa del kommer jag att överväga, men så småningom avfärda, en invändning mot det skeptiska argumentet som drar åt detta håll.

Oenighet mellan epistemiska likar tycks främst vara problematiskt för olika varianter av moralisk absolutism då dessa utgår ifrån att satisfieringsvillkoren för moraliska utsagor inte är relativa personer eller kontexter. Detta omöjliggör i sin tur att båda likarna i fall av oenighet skulle kunna ha rätt i en viss moralisk fråga. I alla fall om man bortser ifrån eventuella fall av moralisk vaghet eller obestämdhet. Till gruppen moraliska absolutister räknar jag både naturalistiska och non-naturalistiska varianter av moralisk realism, de flesta typerna av expressivism, men även vissa varianter av konstruktivism. Närmare bestämt riktar sig det skeptiska argumentet mot versioner av moralisk absolutism som även har en ambition att erbjuda en fruktbar teori om moralisk kunskap.

⁹Se Wedgwood (2010) och Setiya (2012) för argument mot (1).

Till skillnad från flera tidigare oenighetsargument är argumentet epistemiskt och inte metafysiskt till sin natur. Det skeptiska argumentet behöver alltså inte antyda att det inte existerar några objektiva moraliska fakta. Vad argumentet påvisar är i stället en viss typ av moralisk skepticism, vilken åtminstone logiskt sett är förenlig med existensen av objektiva moraliska fakta. Inte heller gör argumentet anspråk på någon global skepticism, då det enbart omfattar de flesta av våra moraliska trosföreställningar. Det behöver t.ex. inte råda moralisk oenighet mellan epistemiska likar gällande huruvida smärta är dåligt eller om det är fel att tortera någon för sitt eget höga nöjes skull. Om det skeptiska argumentet håller så innebär det dock att flertalet av våra åsikter i moralfrågor skulle vara oberättigade. Om man även förutsätter att goda skäl är ett nödvändigt villkor för kunskap så verkar vi landa i en lokal moralisk kunskaps skepticism.

4. EN INVÄNDNING

Ett sätt att invända mot det skeptiska argumentet skulle som sagt vara att förneka att omfattningen av moralisk oenighet mellan epistemiska likar är så stor som det skeptiska argumentet vill göra gällande. Man skulle i så fall kunna bevara intuitionen att den försonliga inställningen är riktig angående moralfrågor men samtidigt förneka att den leder till moralisk skepticism. På så sätt skulle man både kunna äta kakan och ha den kvar. Att fastställa den egentliga omfattningen av moralisk oenighet mellan epistemiska likar skulle dock kräva omfattande empiriska undersökningar. I avsaknad av sådant material får vi nöja oss med att ta ställning till omfattningen av den relevanta typen av oenighet på rent aprioriska grunder. Det vanligaste sättet att invända mot argumentets andra premiss är att ifrågasätta om vi i regel har goda skäl att anta att våra meningsmotståndare är epistemiska likar i moralfrågor.

Adam Elga (2007) var antagligen den förste som använde sig av denna typ av invändning. I det fallet var syftet att försvara den försonliga inställningen mot anklagelsen att den kräver av oss att vara *ryggradslösa*, dvs. att vi skulle vara tvungna att suspendera omdömet i de flesta frågor gällande moral, politik, konst, religion osv. Elga anser dock att så inte måste vara fallet då vi sällan betraktar meningsmotståndare i sådana frågor som epistemiska likar. Huvudanledningen till detta är att personer som är oense i moralfrågor tenderar att även vara oense i en hel rad liknande frågor. En sådan utbredd oenighet mellan parterna ger dem inga goda skäl att acceptera varandra som epistemiska likar. För att visa på detta använder han sig av följande exempel:

Begrunda Ann och Beth, två vänner som befinner sig i motsatta ändrar av det politiska spektret. Utgå ifrån påståendet att abort är moraliskt otillåtet. Beträktar Ann Beth som en epistemisk like i denna fråga? (2007, min översättning)

Då Ann och Beth befinner sig i motsatta ändrar av det politiska spektret så har de antagligen även motsatta uppfattningar i ett kluster av relaterade moraliska frågor gällande människovärde, dödande mm. Därför är det, enligt Elga, inte troligt att Ann skulle betrakta Beth som sin epistemiska like i första taget.

Ett omedelbart problem med Elgas argument är att det rör sig från det att Ann *sannolikt* inte skulle betrakta Beth som sin epistemiska like till att hon inte har *skäl* att betrakta henne som sin epistemiska like. Det kan ju mycket väl vara så att Ann i själva verket borde betrakta Beth som sin epistemiska like och i så fall skulle hon inte vara berättigad att förringa betydelsen av Beths åsikt på det sättet hon gör. Vi kan dock bättra på invändningen genom att tolka den som att stora skillnader i moraliska åsikter mellan parter inte ger dem goda skäl att ta varandra som epistemiska likar i relaterade frågor. Katia Vavova (2014) argumenterar på ett liknande sätt att äkta fall av moralisk oenighet mellan epistemiska likar i själva verket är väldigt få. Hon anser mer specifikt att ju fler moralfrågor man är oense om desto svagare skäl har man att ta varandra som epistemiska likar.

Som jag nämnde inledningsvis så finns det flera sätt att stava ut villkoren för att vara epistemiska likar. I detta fall förutsätts det att man vid sidan av allmänna epistemiska kvaliteter även bör vara överens i tillräckligt många relaterade moralfrågor. Jag kommer nu att argumentera för att ett sådant villkor blir orimligt gällande kontroversiella frågor. En dold premis i invändningarna från Elga och Vavova verkar vara att man även måste anse att den andra parten är lika *meriterad* i relaterade frågor för att betrakta varandra som epistemiska likar. I detta fall borde detta innebära att man i stort sett tycker likadant i moralfrågor. I annat fall skulle man alltså inte ha tillräckligt goda skäl att tro att ens meningsmotståndare är en epistemisk like i den aktuella frågan.

En sådan inställning må vara rimlig i mindre kontroversiella frågor där man kan luta sig mot vad som anses vara fakta eller vad experterna anser i frågan. På så sätt kan man bilda sig en någorlunda uppfattning om den andres epistemiska meriter i frågan. I *Huvudräkning* kan man t.ex. tänka sig att de båda vännerna anser sig vara lika duktiga baserade på tidigare fall av huvudräkning. Men ett liknande villkor verkar inte särskilt rimligt i mer kontroversiella kunskapsfält som det moraliska. I de flesta frågor finns som bekant inte mycket av en expertkonsensus att luta sig emot. Att då i stället utgå ifrån de egna åsikterna som ett mått på

hur pass tillförlitlig man är som bedömare i den aktuella frågan framstår som ett mindre rimligt alternativ. Att i avsaknad av någon utbredd moralisk enighet hänfälla till att ta sig själv som måttstock verkar inte enbart vara omotiverat, utan även inbjuda till en farlig form av epistemisk chauvinism.

I slutändan kan jag inte se hur avsaknaden av gemensam grund i moralfrågor skulle kunna utgöra ett gott skäl till att avfärda någon annan som en epistemisk like. Däremot så krävs det förstås fortfarande goda skäl att tro att den andre är en like i termer av epistemiska dygder och tillgång till relevant information. Dessa villkor borde däremot inte vara lika svåra att tillfredsställa när det gäller moraliska frågor. Särskilt då det inte förutsätts att likarna måste befinna sig i något idealtillstånd, dvs. att de måste vara fullt rationella eller informerade. Det är möjligt att situationen skulle kunna förbättras på sikt men det skeptiska argumentet gör inte gällande att moralisk kunskap är *omöjlig*. Vad som hävdas är snarare att givet rådande tillstånd av moralisk oenighet så har vi inte på fötterna för att vara berättigade att stå på oss i de flesta moraliska frågor.

5. ATT BITA I DET SURA ÄPPLET

Som vi har sett verkar det rimligt att suspendera omdömet i fall av oenighet med en epistemisk like, i alla fall gällande kontroversiella frågor. Då det moraliska kunskapsfältet är genomsyrat av sådana kontroversiella frågor verkar vi alltså vara tvungna att anta den skeptiska slutsatsen. Som vi såg i föregående del så verkar det inte heller vara lätt att avfärda argumentet genom att ifrågasätta den egentliga mängden av moralisk oenighet mellan epistemiska likar. I denna avslutande del tänker jag föreslå att annat sätt att se på saken. Standarduppfattningen inom epistemologin är att sann berättigad tro är nödvändig för kunskap. Utan goda skäl att tro att *p* är sann kan vi inte heller veta att *p*. Upptäckten av moralisk oenighet med epistemiska likar är tänkt att fungera som ett skäl att undergräva sådana goda skäl att hysa moraliska trosföreställningar, dvs. av den förekomna anledningen skulle vi inte längre vara berättigade att tro att *p*. Att trots upptäckten av oenighet hålla fast vid sin trosföreställning verkar vara epistemiskt oansvarigt.

Ett sätt att försvara moralisk kunskap i sammanhanget skulle dock vara att förneka att den skeptiska slutsatsen är oförenlig med moralisk kunskap. Den skeptiska slutsatsen gör gällande att vi har epistemiska skäl att suspendera omdömet i de flesta moralfrågor. Men så länge våra moraliska trosföreställningar har tillkommit på rätt sätt skulle de fortfarande kunna utgöra moralisk kunskap. I alla fall om vi släpper tanken på goda skäl som ett nödvändigt villkor för kunskap. Det skulle till och

med kunna vara så att vi kan veta att p trots att vi har skäl som talar emot p. Detta drag kan tyckas radikalt men är fullt försvarbart utifrån vissa starkt externalistiska teorier om berättigande, se t.ex. Alvin Goldman (1967), David M. Armstrong (1973) och Fred Dretske (1981). Allt som skulle behövas är: (i) att vi kan forma moraliska trosföreställningar på rätt sätt, (ii) att moraliska trosföreställningar kan vara sanna, och (iii) att vi ibland bibehåller våra moraliska trosföreställningar trots upptäckten av moralisk oenighet. Avslutningsvis skall jag nu kortfattat erbjuda stöd för en sådan uppfattning.

Som vi redan har konstaterat är det svårt att sluta sig till att det inte finns några objektiva moraliska fakta utifrån argument baserade på moralisk oenighet. Det kan ju trots allt vara så att det existerar objektiva moraliska fakta, men att de är väldigt svårtillgängliga. Att epistemiska likar är oense i moralfrågor kan i samma anda förklaras genom att den epistemiska situationen inte är optimal. För det första är vi sällan fullt rationella, vi kan t.ex. ha fördomar och vara påverkade av olika typer av vilseledande bakgrundsinformation. Vidare kanske den tillgängliga informationen är bristfällig. Både Derek Parfit (1984, s. 453–4) och David Brink (1989, s. 205–7) har föreslagit att det finns skäl att tro att många moraliska oenigheter kan komma att lösas på sikt. Sådana överväganden skulle kunna förklara varför det är möjligt att vi i dagsläget kommer fram till motsatta trosföreställningar i flertalet moraliska frågor.

Problemet är dock hur sådana förklaringar skulle vara förenliga med att vi har moralisk kunskap. Sådana påpekanden verka ju snarare tyda på motsatsen. I fall av moralisk oenighet mellan epistemiska likar verkar det alltså som att ingendera parten har skäl att tro att det är just *hon* som har rätt. Detta stämmer om man har i åtanke ett berättigande utifrån en *subjektiv* standard, dvs. att personen i fråga bör kunna rättfärdiga sin trosföreställning. Denna typ av dialektiskt berättigande anses vara av avgörande betydelse för internalistiska uppfattningar om berättigande då dessa i allmänhet utgår ifrån att man bör kunna rättfärdiga sin ståndpunkt inför sig själv eller omvärlden. En sådan typ av dialektiskt rättfärdigande måste dock inte vara på plats för att en trosföreställning skall vara berättigad utifrån en *objektiv* standard. Med detta avser jag att trosföreställningen bör ha tillkommit på rätt sätt, t.ex. genom en reliabel process eller genom att stå i en kausal relation till fakta.

Om vi accepterar att berättigande i denna bemärkelse är tillräckligt för kunskap så behöver inte den skeptiska slutsatsen nödvändigtvis leda till moralisk kunskapsскеpticism. Utifrån detta perspektiv kan man godta fall där personen i fråga inte har goda skäl att tro att det är sant att p, men ändå vet att p. Vilket mycket väl kan vara fallet när man upptäcker att man är oenig med en epistemisk like i en moralfråga.

Observera att det i så fall är *personen* i fråga som saknar goda skäl att tro att det är sant att p, trots att *trosföreställningen* att p skulle vara berättigad.¹⁰ Så länge trosföreställningen har tillkommit på rätt sätt skulle det inte spela någon större roll att det saknades berättigande utifrån det dialektiska perspektivet.

Vid sidan av att forma sanna moraliska trosföreställningar på rätt sätt skulle det förstås även krävas att vi stod på oss i fall av oenighet mellan epistemiska likar. Utan moraliska trosföreställningar skulle vi inte kunna ha någon moralisk kunskap. Jag tror likväl att epistemiska skäl att suspendera omdömet i kontroversiella frågor i allmänhet är underordnade andra starkare skäl. Vi kan t.ex. ha pragmatiska skäl att bejaka en viss trosföreställning även om vi inte är fullt ut epistemiskt berättigade att hysa den. Dessutom är en sådan ståndaktighet just vad det skeptiska argumentet förutsätter, i annat fall hade vi ju inte haft någon moralisk oenighet mellan epistemiska likar. Det verkar därför som att moralisk kunskap trots allt skulle kunna vara förenlig med den skeptiska slutsatsen. Huruvida en externalistisk teori om moralisk kunskap av detta slag är rimlig eller inte låter jag dock vara osagt i denna artikel.¹¹

LITTERATUR

- Armstrong, David M. 1973. *Belief, Truth and Knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press 1973.
- Brink, David O. 1989. *Moral Realism and the Foundations of Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Christensen, David. 2007. "Epistemology of Disagreement: The Good News". *Philosophical Review* 116, nr 2.
- Christensen, David. 2009. "Disagreement as Evidence: the Epistemology of Controversy". *Philosophical Compass*, nr 4.
- Enoch, David. 2009. "How is Moral Disagreement a Problem for Realism?". *Journal of Ethics* 13.
- Dretske, Fred. 1981. *Knowledge and the Flow of Information*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Elga, Adam. 2007. "Reflection and Disagreement". *Noûs* 41, nr 3, s. 478–502.
- Engel, Mylan. 1992. "Personal and Doxastic Justification in Epistemology". *Philosophical Studies* 67.
- Goldman, Alvin. 1967. "A Causal Theory of Knowledge". *Journal of Philosophy* 64.
- Gutting, Gary. 1982. *Religious Belief and Religious Skepticism*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

¹⁰Se Engel (1992) för en ingående diskussion av denna distinktion.

¹¹Stort tack till John Eriksson och Ragnar Francén Olinder för genomläsning och kommentarer.

- Kelly, Thomas. 2010. "Peer Disagreement and Higher-Order Evidence". I *Disagreement*, red. Richard Feldman och Ted A. Warfield, s. 111–74. Oxford: Oxford University Press.
- Lackey, Jennifer. 2010. "A Justificationist View of Disagreement's Epistemic Significance". I *Social Epistemology*, red. A. Haddock, A. Millar och D. Pritchard, s. 298–325. Oxford: Oxford University Press.
- Mackie, John L. 1977. *Ethics: Inventing Right and Wrong*. Harmondsworth: Penguin.
- Matheson, Jonathan. 2015. *The Epistemic Significance of Disagreement*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- McGrath, Sarah. 2008. "Moral Disagreement and Moral Expertise". I *Oxford Studies in Metaethics*, vol. 3, red. Russ Shafer-Landau, s. 87–107. Oxford: Oxford University Press.
- Parfit, Derek. 1984. *Reasons and Persons*. Oxford: Oxford University Press.
- Setiya, Kieran. 2012. *Knowing Right from Wrong*. Oxford: Oxford University Press.
- Tersman, Folke. 2006. *Moral Disagreement*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vavova, Katia. 2014. "Moral Disagreement and Skepticism". *Philosophical Perspectives* 28, nr 1, s. 302–33.
- Wedgewood, Ralph. 2010. "The Moral Evil Demons". I *Disagreement*, red. Richard Feldman och Ted A. Warfield, s. 216–46. Oxford: Oxford University Press.